

Andrzej Legendziewicz*

orcid.org/0000-0002-9228-296X

Gotycki klasztor Magdalenek w Szprotawie i jego przekształcenia od XIV do początku XIX wieku

Gothic Abbey of the Magdalene Sisters' Convent in Szprotawa and Its Transformations from the Fourteenth to the Beginning of the Nineteenth Century

Słowa kluczowe: Śląsk, architektura, Szprotawa, klasztor, gotyk, renesans, barok

Keywords: Śląsk, architecture, Szprotawa, abbey, Gothic, Renaissance, Baroque

Wstęp

Szprotawa położona jest w zachodniej części Śląska, na przecięciu szlaków z Głogowa przez Łużyce do Saksonii oraz ze Lwówka do Krosna Odrzańskiego. Prawo średzkie nadał miastu książę Konrad I Głogowski prawdopodobnie przed rokiem 1260 [*Codex Diplomaticus Silesiae* 1875, sygn. 1067]. Teren objęty lokacją wytyczono na cyplu oblany wodami Bobru i jego dopływu Szproty (Szprotawy). Pośrodku założono rynek o wymiarach około 85 x 70 m, z ratuszem, a na południe od niego powstał kościół parafialny z cmentarzem (ob. plac Kościelny) [Legendziewicz, Błaszczuk 2018, s. 39–60]. Na parceli między nim a obwodem obronnym wzniesiono klasztor, do którego w 1314 z Bytomia Odrzańskiego sprowadzono konwent magdalenek [*Codex diplomaticus Silesiae* 1892; Weise 1897, s. 4; Baier 1905, s. 6].

Trójkondygnacyjna bryła dawnego klasztoru zwrócona jest frontem ku północy¹. Wzniesiono ją na planie wydłużonego prostokąta o wymiarach 40,6 x 11,5 m i nakryto dachem dwuspadowym z kalenicą założoną w osi wschód–zachód. Wnętrze założono w układzie trójpasmowym. W dwutraktowym paśmie środkowym umieszczono klatkę schodową oraz dwie sale od południa i korytarz od północy, natomiast

Introduction

Szprotawa is located in the western part of Silesia, at the intersection of the following routes: from Głogów, through Łużyce, to Saxony; and from Lwówek to Krosno Odrzańskie. A charter based on the Środa Śląska law was probably granted to the town before 1260 by Duke Konrad I of Głogów [*Codex Diplomaticus Silesiae* 1875, ref. No. 1067]. The area intended for the city's location was marked out on a promontory surrounded by the waters of the Bóbr River and its tributary, the Szprotka (Szprotawa). A market square (with dimensions of about 85x70 m) with a town hall was placed in the middle of this area, and a parish church with a cemetery (today Kościelny Square) was built to the south of it [Legendziewicz, Błaszczuk 2018, p. 39–60]. An abbey was erected on a plot between the church and the defensive ring, to which a congregation of the Sisters of St. Mary Magdalene of Penance was brought from Bytom Odrzański in 1314 [*Codex diplomaticus Silesiae* 1892; Weise 1897, p. 4; Baier 1905, p. 6].

The three-story structure of the former abbey faces north.¹ It was erected on an elongated rectangular plan and whose dimensions are 40.6x11.5 m. It is covered with a gable roof, the ridge of which is aligned with the

* dr hab. inż. arch., prof. Politechniki Wrocławskiej, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej

* Ph.D. D.Sc. Eng. Arch., Professor Wrocław University of Science and Technology, Faculty of Architecture, Wrocław University of Science and Technology

Cytowanie / Citation: Legendziewicz A. Gothic Abbey of the Magdalene Sisters' Convent in Szprotawa and Its Transformations from the Fourteenth to the Beginning of the Nineteenth Century. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2022, 69:72–88

Otrzymano / Received: 3.03.2021 • **Zaakceptowano / Accepted:** 20.09.2021

doi: 10.48234/WK69SZPOTAWA

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

Ryc. 1. Szprotawa, dawny klasztor Magdalenek, widok od północnego wschodu, stan po pracach; fot. autor.

Fig. 1. Szprotawa, the former Magdalene sisters abbey, view from the north-east, condition after the renovation works; photo by the author.

pasma skrajnie rozplanowano jako jednotraktowe. Sklepienia krzyżowe lub kolebkowe nakrywają pomieszczenia w piwnicach i przyziemiu oraz korytarz pierwszego piętra, natomiast na wyższych kondygnacjach wnętrza mają stropy.

Elewację północną, frontową, ukształtowano jako 10-osiową, z wejściem w parterze w osi czwartej, licząc od wschodu. Prostokątne na piętrach lub kwadratowe w parterze otwory okienne rozmieszczono regularnie na gładkiej, pozbawionej artykulacji ścianie. W zasięgu pasma środkowego zakomponowano je w pięciu osiach: pasmo zachodnie otrzymało okna w dwóch, a wschodnie w trzech. Wszystkie ujęto w obramienia i ustawiono na parapetach. W pasie między parterem a piętrem wyeksponowane są ostrołuczne wnęki. Zwieńczenie ściany ukształtowano z pasa niewielkich kwadratowych okien doświetlających poddasze oraz umieszczonego nad nimi wydatnego gzymsu o klasycznym profilu. Dwuosiowa i dwukondygnacyjna elewacja wschodnia ma okna zróżnicowane gabarytowo: w parterze niewielkie o wykroju odcinkowym, na pierwszym i drugim piętrze duże prostokątne, z których otwór południowy pierwszego piętra zastąpiono blendą. Górną partię ukształtowano w formie trójkątnego szczytu ustawionego na gzymsie stanowiącym kontynuację tego z fasady. Na osi zakomponowano dwa wąskie okna doświetlające strych. W pasie między parterem a piętrem uczytelnione są relikty wystroju

Ryc. 2. Dawny klasztor Magdalenek, widok od północnego zachodu, stan po pracach; fot. autor.

Fig. 2. The former Magdalene sisters abbey, view from the north-west, condition after the renovation works; photo by the author.

east–west axis. The interiors were laid out in a three-bay system, with the outer ones being in a single section, and the middle bay being in two sections (in plan view). The middle bay had a staircase, two rooms from the southern side, and a corridor from the northern side. Either groin or barrel vaults cover the rooms in the basement, ground floor and the corridor of the first floor, while the upper stories have ceilings.

The northern front facade has a ten-axis structure, with an entrance on the ground floor located in the fourth axis (counting from the east). Window openings, which are rectangular on the upper floors, and square on the ground floor, are arranged regularly on a smooth wall without visible divisions. The middle bay was arranged in five axes. The western bay was built with windows in two axes, with the eastern one having windows in three. All the windows were framed and placed on windowsills. Ogival recesses are exposed in the strip between the ground floor and the first floor. The top of the wall is made of a strip of small square windows, which illuminate the loft, with a prominent cornice with a classic profile placed above them. The two-axis and two-story eastern facade has windows of different sizes: on the ground floor they are small in a sectional outline, and on the first and second floors they are large and rectangular. The southern opening of the first floor was replaced with a false window. The facade is crowned with a triangular gable, which is based on a crowning cornice. On the main axis, there are two narrow windows that illuminate the attic. In the strip between the ground floor and the first floor, relics of medieval decorations are visible—outlines of recesses and vaults. The western wall has a much more modest décor, with a door opening on the ground floor, and relics of Gothic décor displayed above in the form of engravings. The gable has a similar composition to the one from the east, but with one difference: there is a recess in the place of the northern window.

Ryc. 3. Widok od południa, stan po pracach; fot. autor.

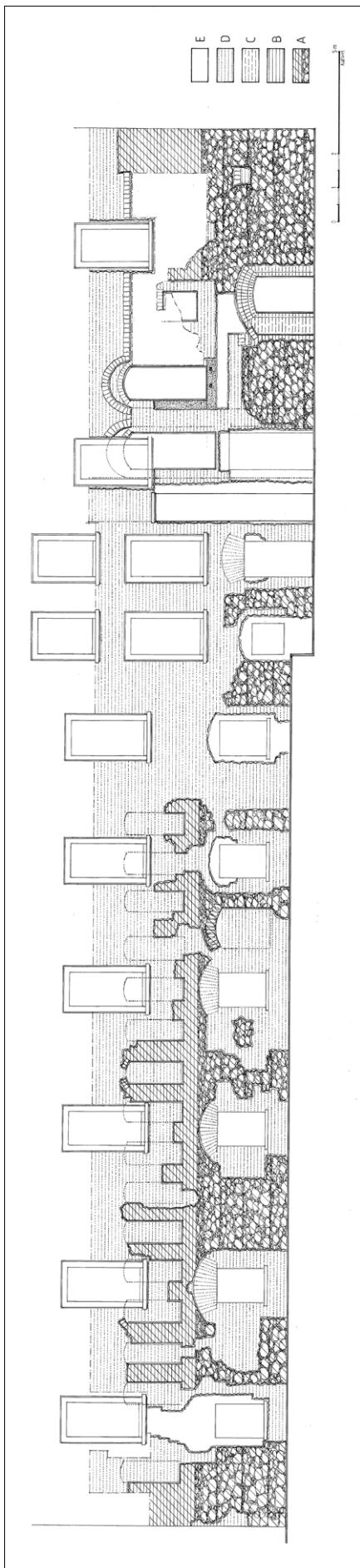
Fig. 3. View from the south, condition after the renovation works; photo by the author.

średniowiecznego: zarysy wnęk oraz sklepień. Zdecydowanie skromniejszy wystrój ma ściana zachodnia, gdzie w przyziemiu znajduje się otwór drzwiowy, a powyżej relikty gotyckiego wystroju eksponowane w formie rytów. Szczyt ma podobną kompozycję jak ten od wschodu, ale w miejscu okna północnego jest wnęka.

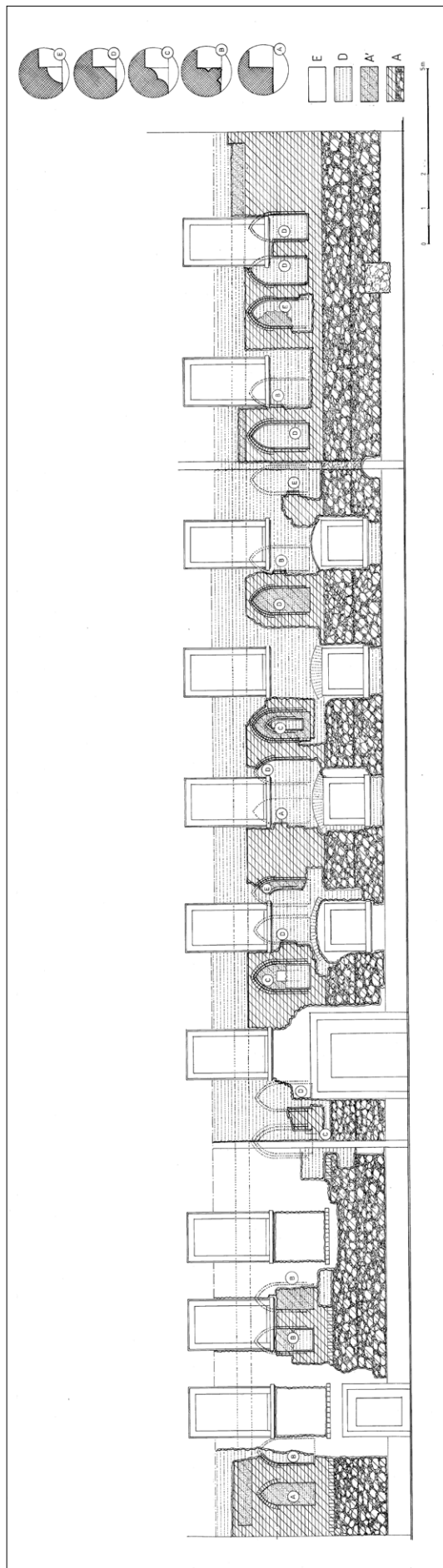
Elewację południową zakomponowano jako 10-osiową z wejściami w pierwszej i trzeciej osi, licząc od wschodu. Regularny układ okien występuje w zasięgu pasma zachodniego i środkowego, natomiast we wschodnim został on zaburzony z uwagi na przylegające do niego do roku 1945 wschodnie skrzydło klasztorne². Pasma zachodnie doświetlają okna w dwóch osiach, a środkowe w sześciu, z których dwie obejmują klatkę schodową. W jej zasięgu cztery poziomy otwory okiennych obniżono, najniższy spocznik otrzymał duże okna, a kolejne dwa nieco mniejsze. Najwyższe zakomponowano na tym samym poziomie co okna drugiego piętra. W przyziemiu umieszczono otwór drzwiowy i okno. Pasma wschodnie oświetlają otwory okienne na pierwszym i drugim piętrze. W przyziemiu zlokalizowano dwoje drzwi: zachodnie przy przyporze, wschodnie w zasięgu dostawionego współczesnego budynku. Na pierwszym piętrze okno znajduje się nad otworem przy przyporze, a na drugim ustawiono dwoje na wspólnym parapecie. W wyniku prac rewitalizacyjnych przeprowadzonych na elewacji w pasie międzykondygnacyjnym, w zasięgu pasma zachodniego i środkowego eksponowane są ślady po wąskich otworach nakrytych łękami odcinkowymi.

The southern facade is composed of ten axes, with entrances located in the first and third axes from the east. The regular arrangement of windows occurs within the western and central bay—however, in the eastern bay it was disturbed due to the eastern abbey's wing, which was adjacent to it until 1945.¹ The western bay is illuminated by windows in two axes. Four windows admit light into the rooms of the middle bay, and two to the staircase. Four levels of window openings within the staircase were lowered—with the lowest landing having large windows, and the other two slightly smaller. The highest window is arranged on the same level as the windows of the second floor. There is a door opening and a window on the ground floor. The eastern bay is illuminated by window openings on the first and second floors. On the ground floor there are two doors: the western one next to the buttress, and the eastern one within the added modern building. On the first floor, the window is above the opening by the buttress, and on the second floor there are two placed on a common windowsill. As a result of the renovation works that were carried out on the facade in the inter-story strip, traces of narrow openings covered with segmental arches are exposed within the western and central bay.

The main entrance is located on the northern side—in the axis of the half-landing staircase. The runs of the stairs have barrel vaults placed parallel to them, and the landings have groin vaults. The staircase fills the eastern part of the middle bay. Along the front

Ryc. 4. Elewacja południowa z chronologicznym rozwarstwieniem murów; oznaczenia: A – ok. 1314, A' – ok. 1314 (blendy), D – ok. 1702, E – XIX i XX w. oraz nierozpoznane; oprac. autor.
 Fig. 4. The southern facade with a chronological stratification of the walls; markings: A—circa 1314 (false window), D—circa 1702, E—from the nineteenth and twentieth centuries and undatable; by the author.

Ryc. 5. Elewacja północna z chronologicznym rozwarstwieniem murów; oznaczenia: A – ok. 1314, A' – ok. 1314 (blendy), D – ok. 1702, E – XIX i XX wiek oraz nierozpoznane (A–E – profile obramień wnęk); oprac. autor.
 Fig. 5. The northern facade with a chronological stratification of the walls; markings: A—around 1314, A'—around 1314 (false windows), D—around 1702, E—nineteenth and twentieth centuries and unrecognized (A – E – profiles of the recess framing); by the author.

Wejście główne zlokalizowano od północy, w zasięgu osi dwubiegowej klatki schodowej. Biegi otrzymały sklepienia kolebkowe założone równoległe do nich, a spoczniki – krzyżowe. Schody wypełniają wschodnią partię pasma środkowego. Wzdłuż ściany frontowej założono w przyziemiu sklepiony, czteroprzęsłowy korytarz z otworami okiennymi w osiach lunet. W ścianie południowej ukształtowano dwa wejścia, w pierwszym i trzecim przęśle, komunikujące z dwoma salami traktu tylnego; obydwie nakryto sklepieniami kolebkowymi z lunetami z podkreślonymi taśmami przecięciami koleb i sztukatorską dekoracją czasz, a także oświetlono parą okien od południa. Zachodnie pasmo mieści dwie sale na rzucie prostokąta ze sklepieniami krzyżowymi, spływającymi na środkowy filar wtopiony w ścianę między nimi. Południowa ma dwoje okien od południa, a w północnym umieszczono schody do komory z kolebą. Pasma wschodnie wypełnia duża, kwadratowa w rzucie, sala ze sklepieniem czteroprzęsłowym opartym na centralnym filarze. Światło do niej wpada przez jedno okno od północy i dwa od wschodu. Przy filarze zlokalizowano schody prowadzące do piwnicy złożonej z korytarza oraz prostokątnej komory ze sklepieniem kolebkowym.

Plan pierwszego i drugiego piętra powiela układ parteru. Z umieszczonego w paśmie środkowym pięcioprzęsłowego korytarza z oknami od północy prowadzą wejścia do sal traktu tylnego; każde z nich oświetlają otwory od południa. W zachodnim zamknięciu korytarza znajdują się drzwi do pasma zachodniego złożonego z dwóch sal: większej od południa, z dwoma oknami, i mniejszej od północy, z jednym. Pasma wschodnie wypełnia duża sala oświetlona jednym oknem od południa i trzema od północy. Bryłę nakrywa dach dwuspadowy z kalenicą ustawioną równoległe do dłuższych elewacji.

Źródła, stan oraz cel badań

Dokument wystawiony 1 grudnia 1314 przez biskupa wrocławskiego Henryka z Wierzbna zawiera zgodę na przenosiny konwentu magdalenek z Bytomia Odrzańskiego do Szprotawy dzięki staraniom Mechtildy, wdowy po księciu Henryku III Głogowskim, i jej syna księcia Henryka IV Wiernego [*Codex diplomaticus Silesiae* 1892, nr 3437; Weise 1897, s. 4; Baier 1905, s. 6]. Istotne dla rozważań nad nowożytnymi przekształceniami klasztoru są daty pożarów miasta, a zwłaszcza dwóch: 19 czerwca 1672 [Baier 1932–1934, s. 99; Jungnitz 1907, s. 219] i 23 czerwca 1702 [Matuszkiewicz 2010, s. 172]. Zabudowania klasztoru uległy sekularyzacji 24 listopada 1810 [Matuszkiewicz 2010, s. 218]. Inwentaryzację części wnętrza sprzed roku 1935 zawiera dokumentacja rysunkowa przechowywana w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze [Archiwum Państwowe w Zielonej Górze (dalej: AP ZG), Akta Miasta Szprotawa, zespół 955, jedn. 3148].

Opierając się na dokumentach archiwalnych, kronikę dziejów kościoła parafialnego i klasztoru opracował Clemens Baier [1905, s. 5 i n.], osadzając początek

wall, there is a vaulted four-span corridor with window openings in the axes of the lunette vaults in the ground floor. There are two entrances in the southern wall, which are located in the first and third span, and which correspond with the two rooms in the back part of the building. Both rooms are covered with barrel vaults with lunettes (with intersections emphasized by brick lierne). The barrel vaults have stucco decorations and are illuminated with a pair of windows from the south. The western bay houses two rectangular rooms covered with groin vaults, which run down onto the central pillar that is embedded in the wall between them. The southern room has two windows from the south, and the northern one has stairs leading to a chamber that is covered with a barrel vault. The eastern bay is filled with a large square room with a four-span vault based on a central pillar. Light enters it through one window in the north and two in the east. Next to the pillar, there are stairs that lead to the basement, which consists of a corridor and a rectangular chamber with a barrel vault.

The plan of the first and second floors follows the layout of the ground floor. A five-span corridor with windows to the north has entrances to the rooms of the back part of the building. Each of them is lit by openings from the south. In the western end of the corridor there is a door to the western bay, which consists of two rooms: a larger room in the south with two windows, and smaller room in the north with just one. The eastern bay has a large room illuminated by one window from the south and three from the north. Its body is covered with a gable roof with a ridge set parallel to the longer facades.

Sources, and the state and purpose of the research

A document issued on December 1, 1314, by Bishop of Wrocław Henry of Wierzbno contains consent to the relocation of the Magdalene sisters' convent from Bytom Odrzański to Szprotawa, thanks to the efforts of Mechtilda, the widow of Duke Henry III of Głogów, and her son Duke Henry IV the Faithful [*Codex diplomaticus Silesiae* 1892, No. 3437; Weise 1897, p. 4; Baier 1905, p. 6]. The dates of the city fires, especially: June 19, 1672 [Baier 1932–1934, p. 99; Jungnitz 1907, p. 219] and June 23, 1702 [Matuszkiewicz 2010, p. 172], are important with regards to the contemporary transformations of the abbey. The abbey buildings were secularized on November 24, 1810 [Matuszkiewicz 2010, p. 218]. A survey documentation of some of the interiors from before 1935 is included in the drawing documentation kept in the State Archives in Zielona Góra [State Archives in Zielona Góra, Files of the City of Szprotawa, set No. 955, unit No. 3148 (hereinafter: AP ZG)].

Based on archival documents, the chronicle of the history of the parish church and abbey was compiled by Clemens Baier [Baier 1905, p. 5 and n.], who dated the beginning of the construction of the building

wznoszenia budynku konwentu Magdalenek w XIV wieku, około roku 1314. W kontekście historii Szprotawy klasztor wielokrotnie wspominał Felix Matuszkiewicz [2010]. Lapidarne omówienia architektury budynku opublikowano w wydawnictwach katalogowych omawiających zabytki ziemi lubuskiej. Prezentują one pobieżny, jednorodny obraz bazujący na wzmiankach źródłowych. W ich świetle budowa klasztoru w XIV wieku wiązana jest z przenosinami magdalenek do Szprotawy w 1314, a kolejne przekształcenia są spowodowane przez pożary w latach 1672 i 1702 oraz sekularyzację dóbr klasztornych w 1810 [Kowalski 2010, s. 374–375; Pilch, Kowalski 2011, s. 340]. Nie podjęto w nich próby określenia formy gotyckiego klasztoru ani etapów oraz zakresu jego przekształceń.

Prace rewaloryzacyjne realizowane w latach 2017–2019 dały możliwość przeprowadzenia pionierskich badań i szczegółowego rozpoznania klasztoru, jego struktury oraz chronologii przekształceń [Legendziewicz 2017b; Legendziewicz 2017a]. Rozpoznanie pierwotnej architektury i wydzielenie faz rozwoju oparto na analizie technologii budowy, materiału budowlanego i form detalu, w powiązaniu z zapisami źródłowymi oraz skromną ikonografią archiwalną: panoramą miasta z połowy XVIII wieku [Werner, sygn. T5_0219a] i zdjęciami lotniczymi z lat trzydziestych XX stulecia [Herder Instytut Marburg, sygn. 59612, 59613, 59614, 59615, 59616, 59617]. Ustalenia płynące z wyników prac terenowych stanowią materiał wyjściowy pierwszego szczegółowego omówienia przekształceń architektury klasztoru.

Wyniki badań

Informacje zawarte w akcie spisany we Wrocławiu w kancelarii biskupiej wskazują, że przeniesienie konwentu magdalenek z Bytomia Odrzańskiego do Szprotawy miało zapewne miejsce pod koniec roku 1314 [*Codex diplomaticus Silesiae* 1892, nr 3437]. Wskazani w dokumencie możni opiekunowie zgromadzenia, księżna Mechtylda i jej syn książę Henryk IV Wierny, zdają się potwierdzać prawdopodobną tezę, że siostry zamieszkały w nowo zbudowanym murowanym klasztorze, zlokalizowanym na parceli położonej na południe od kościoła parafialnego, między nim a miejskim obwodem obronnym. Granicę działki wyznaczało ogrodzenie o kamiennym fundamencie, stwierdzonym w wykopie przy południowo-wschodnim narożniku istniejącego budynku³.

Najstarsze fragmenty budowli, powstałej prawdopodobnie przed rokiem 1314, obejmują w przyziemiu mury wzniesione z kamieni polnych, a w poziomie pierwszego piętra z cegły układanej w regularnym wątku jednowozówkowym. Zasięg zarejestrowanych ścian wyznacza budynek, w obrysie zgodnym z obecnym, o planie prostokąta o wymiarach około 40,6 x 11,5 m, zwrócony dłuższymi bokami ku południowi i północy. Dolna kondygnacja, mająca pierwotnie prawdopodobnie około 4,5 m wysokości, wzniesiona była z eratyków⁴. Kompo-

for the Magdalene sisters' convent to the fourteenth century—around 1314. In the context of the history of Szprotawa, the abbey was mentioned many times by Felix Matuszkiewicz [2010]. Very brief descriptions of the building's architecture were published in catalog publications, which provided an overview of the monuments of the Lubusz region. They present a cursory and homogeneous picture, which is based on records that can be found in sources. In their light, the construction of the abbey in the fourteenth century was associated with the transfer of the Magdalene sisters to Szprotawa in 1314, whereas subsequent transformations were caused by fires in 1672 and 1702, and the secularization of the abbey property in 1810 [Kowalski 2010 pp. 374–375; Pilch, Kowalski 2011 p. 340]. There was no attempt to define the form of the Gothic abbey, or the stages and scope of its transformations. The revalorization works carried out in 2017–2019 allowed for pioneering research and a detailed examination of the abbey, its structure and the chronology of its transformations [Legendziewicz 2017b; Legendziewicz 2017a]. Recognition of the original architecture and the separation of the phases of development was based on the analysis of construction technology, building materials, and forms of detail, in conjunction with source records and a modest archival iconography: a city panorama from the mid-eighteenth century [Werner, ref. T5_0219a] and aerial photos from the 1930s [Herder Instytut Marburg, ref. 59612, 59613, 59614, 59615, 59616, 59617]. The findings of the in-situ examination constituted the starting material for the first detailed discussion of the abbey's architectural transformations.

Research results

Information contained in an act written in Wrocław at the bishop's office indicates that the transfer of the Magdalene sisters convent from Bytom Odrzański to Szprotawa probably took place at the end of 1314 [*Codex diplomaticus Silesiae* 1892, No. 3437]. The mighty guardians of the congregation, who are indicated in the document—Duchess Mechtylda and her son Prince Henry IV the Faithful—seem to confirm the probable thesis that the sisters lived in a newly built brick abbey. It was located on a plot south of the parish church—between it and the town's defensive circuit. The plot was surrounded by a fence with a stone foundation, which was discovered in a trench next to the south-eastern corner of the existing building.²

The oldest fragments of the building, probably erected before 1314, include masonry walls made of fieldstones on the ground floor, and brick laid in a regular stretcher bond pattern on the level of the first floor. The arrangement of the Gothic walls indicates that the building was built on a rectangular plan with dimensions of approximately 40.6x11.5 m. The lower story, originally probably about 4.5 m high, was built of eratics.¹ The composition of its facade remains unknown due to the numerous win-

zycja jej elewacji pozostaje nieznana ze względu na liczne przebicie otworów okiennych z okresu baroku. Z gotyckich okien uchwycono fragmenty jednego, zlokalizowanego niemal na osi ściany południowej. Jego szerokość wynosiła około 120 cm i nakryto go łukiem o wykroju odcinkowym, wymurowanym z kłińców kamiennych. Rozglifione ościeża ukształtowano ze starannie opracowanych ciosów rudy darniowej. Prześwit otworu okiennego, który został zniszczony podczas przebudowy barokowej, mógł mieć 30–40 cm szerokości. Wysokość okna także pozostaje nieznana, ale z podniesienia poziomu otaczającego terenu o około 2 m wynika, że mogło sięgać około 2,5 m.

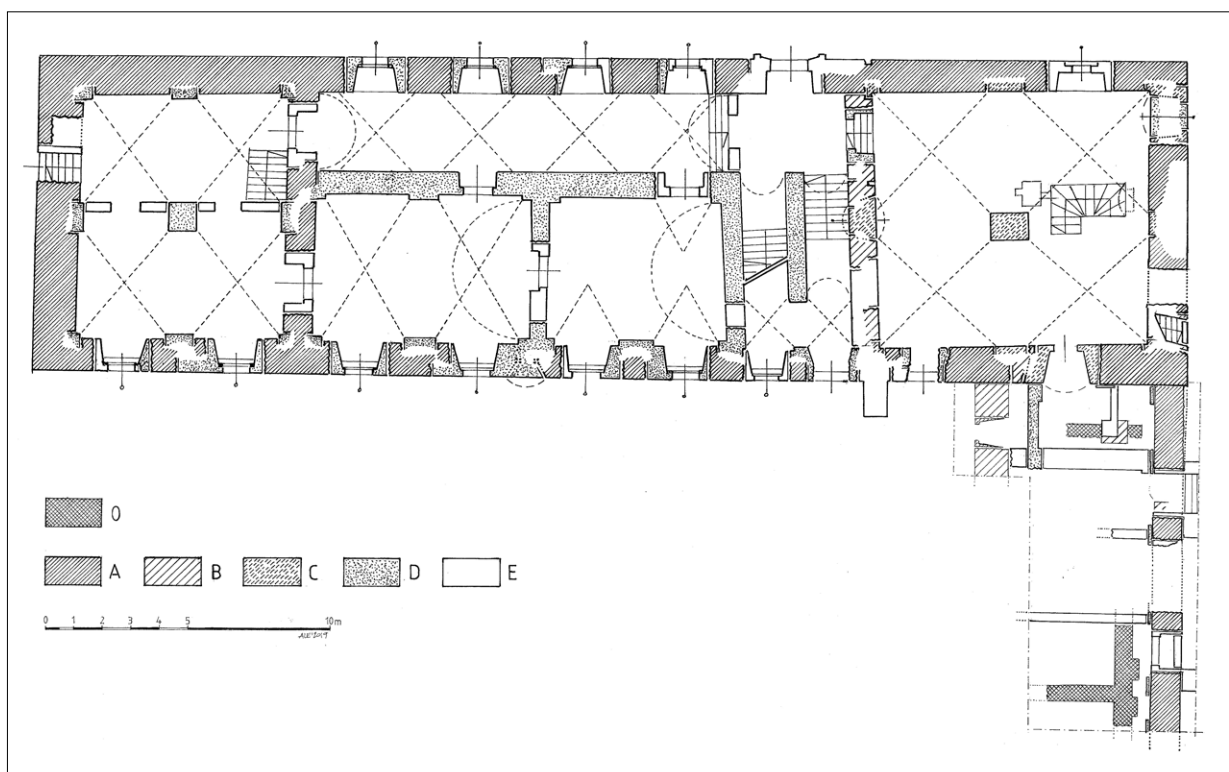
Układ dekoracji partii piętra znany jest fragmentarycznie. Kompozycję ściany południowej uchwycono na zachodnim i wschodnim jej skraju. Pierwszy składał się z 16 wąskich wnęk o głębokości połowy cegły i wymiarach: 60–65 cm szerokości, około 150 cm wysokości, w rozstawie co 50–55 cm. W zwieńczeniu jednej stwierdzono nasadę łuku o wykroju odcinkowym grubości połowy cegły. Parapety wszystkich założono na wysokości około 3,1 m nad obecnym poziomem terenu. Natomiast na wschodnim skraju elewacji zarejestrowano pozbawione otworów lico kamienne i ceglane o długości prawie 4 m, sięgające do wysokości około 5 m nad obecnym poziomem terenu. Może to nasuwać przypuszczenie, że wschodni skraj elewacji południowej, już w trakcie wznoszenia skrzydła północnego, przeznaczony był pod rozbudowę założenia klasztornego planowanego wokół wewnętrznego dziedzińca.

W większym stopniu zachowana jest artykulacja piętra elewacji północnej. Uchwycono na niej, głównie w filarach międzyokiennych oraz pasie międzykondygnacyjnym, 20 ostrołucznych wnęk. Zapewne, na co wskazuje ich rozmieszczenie, zakomponowano je po trzy w ośmiu sekwencjach. Postępując od zachodu w rejonie pierwszej osi odsłonięto fragmenty trzech wnęk: dwóch zachowanych częściowo oraz jednej niemal kompletnej. Kolejną całą oraz fragmenty dwóch zarejestrowano pomiędzy drugim a trzecim oknem. Pozostałość trzeciej grupy stanowi blenda zlokalizowana w filarze pomiędzy trzecią a czwartą osią i krawędź drugiej. Z następnej udokumentowano trzy wnęki, w tym jedną w całości. W rejonie wejścia zarejestrowano grupę złożoną z trzech blend – dwóch niekompletnych oraz skrajnej wschodniej zachowanej w całości, z prześwitem niewielkiego okna o wymiarach 30 x 60 cm. Po lewej stronie obramienia wejścia uchwycono dwa niewielkie odcinki ościeży dwóch wnęk szóstej grupy. Z dwóch pozostałych par zachowane są cztery blendy: dwie fragmentarycznie pod oknem dziewiątej osi oraz jedna kompletna i jedna w części na wschodnim skraju ściany. Wielkość tła we wszystkich blendach była zbliżona i wynosiła od 60 do 65 cm szerokości oraz około 150 cm wysokości do klucza ostrołuku, różniły się one natomiast profilem krawędzi. Do ich wymurowania zastosowano cztery kształtki ceramiczne wyciskane przed wypałem w formach strycharskich (profile B–E) oraz cegłę (profil A). Górne zamknięcie kompozycji stanowiła

dow openings from the Baroque period. In terms of gothic windows, fragments of one were found almost on the axis of the southern wall. Its width was about 120 cm and it was covered with a segmented arch made of stone voussoirs. The splayed window openings were made of carefully prepared dimension blocks of bog ore. The splayed window openings, which were damaged during the Baroque remodeling, could have been 30–40 cm wide. The height of the window also remains unknown. The raising of the level of the surrounding area by about 2 m indicates that it could have reached about 2.5 m (Fig. 4).

The arrangement of the decoration of the first floor is fragmentarily known. The composition of the southern wall can be seen on its western and eastern edges. The first edge consisted of sixteen narrow recesses, which were half a brick deep and had dimensions of 60–65 cm wide and about 150 cm high, spaced every 50–55 cm. In the crowning of one recess, a base of a segmental arch that is half a brick thick was found. All windowsills were installed at a height of about 3.1 m above the present ground level. On the eastern edge of the facade, there is a 4 m long stone and brick surface without openings, which reaches a height of about 5 m above the present ground level. This may suggest that the eastern edge of the southern facade (already during the construction of the northern wing) was intended for the expansion of the abbey complex that was planned around the inner courtyard.

The division of the northern elevation is much more preserved. There are twenty ogival recesses—mainly between the walls in between the windows, and in the inter-story strip. They were probably, as indicated by their arrangement, placed in groups of three in eight sequences. Looking from the west in the area of the first axis, fragments of three niches were uncovered: two partially preserved, and one almost complete. Another whole one, and fragments of two others, were recorded between the second and third windows. The third sequence included a false window located in the pillar between the third and fourth axis and the edge of the second one. From the next sequence, three recesses were documented, including one that is complete. In the area of the entrance, a group of three false windows was registered—two incomplete, and the most outer eastern one—fully preserved with a small window of 30x60 cm. On the left side of the entrance frame, two small sections of the frames of two recesses of the sixth sequence were found. Of the two remaining pairs of recesses, four false windows were preserved: two fragmentarily under the ninth axis window, and also one complete and one partially preserved on the eastern edge of the wall. The size of the background in all the false windows was similar and ranged from 60 to 65 cm in width, and about 150 cm in height (to the keystone of the ogival arch). However, they differed in terms of their edge profiles. Four ceramic fittings, which were pressed before firing in brick molds (profiles B–E), and brick (profile A) were used for their construction. The

Ryc. 6. Rzut parteru z chronologicznym rozwarstwieniem murów; oznaczenia: 0 – przed 1314, A – ok. 1314, B – pierwsza połowa z XIV – początek XV w., C – lata 1580–1618, D – ok. 1702, E – XIX i XX w. oraz nierozpoznane; oprac. autor.

Fig. 6. The ground floor plan with a chronological stratification of the walls; markings: 0—before 1314, A—around 1314, B—the first half of the fourteenth century to the beginning of the fifteenth century, C—1580–1618, D—around 1702, E—from nineteenth and twentieth centuries and undatable; by the author.

plytka płycina fryzowa wysokości 4 warstw cegły, której odcinki uchwycono na skrajach elewacji. Stanowiła ona podstawę gzymsu o nieznanym obecnie profilu. Prawdopodobnie wysokość elewacji północnej sięgała około 7,5 m, czyli około 5 m nad poziom obecnego terenu.

Zachodnie zamknięcie budynku tworzyła ściana zwieńczona trójkątnym szczytem. Jego podstawę stanowił fryz z cegieł ułożonych tzw. rembem, nad którym zakomponowano układ siedmiu wnęk o nieznanym obecnie wykończeniu (zapewne ostrołuczny). Środkowa, o szerokości około 90 cm, mająca parapet 4 warstwy cegły powyżej fryzu, miała krawędzie wymurowane z kształtek ceramicznych (profil „B”, tzw. wałeczek z dzióbkiem). Pozostałe, o takiej samej szerokości, wymurowano z prostymi krawędziami i rozmieszczono co około 45 cm. Na poziomie piętra zarejestrowano relikty wysokiego okna o niezachowanym obecnie łuku oraz prawdopodobnie rozglifionych ościeżach. W przyziemiu nie stwierdzono otworów okiennych.

Kompozycja elewacji wschodniej zapewne była zbliżona do północnej. Przy południowym skraju ściany stwierdzono krawędź otworu ostrołucznego wysokości około 2,5 m (do klucza ostrołuku), wymurowanego z kształtek ceramicznych (profil „B”); fragmenty kolejnego stwierdzono przy obramieniu okiennym. Ich rozmieszczenie wskazuje, że mogły stanowić element kompozycji złożonej z 4 lub 6 okien lub okien i wnęk naprzemiennie (?). Podstawę szczytu o nieznanym for-

upper part of the composition consisted of a shallow frieze panel, which was four brick layers high, with parts of which being found at the edges of the facade. It was probably the basis of a cornice with a currently unknown profile. The height of the northern facade was presumably about 7.5 m, i.e. about 5 m above the present-day ground level.

The western termination of the building was formed by a wall that was crowned with a triangular gable. Its base was a frieze made of bricks orientated in a rowlock pattern, over which a system of seven niches with a currently unknown shape (probably ogival) was composed. The middle niche, which was about 90 cm wide and which had a windowsill four layers of brick above the frieze, had edges made of ceramic fittings (profile B, the so-called roller with a squint). The others, which had the same width, were built with straight edges and were spaced approximately every 45 cm. At the level of the first floor, relics of a high (probably splayed) window with an arch that did not survive were found. There were no window openings on the ground floor.

The composition of the eastern facade was probably similar to the northern one. At the southern edge of the wall, an edge of a 2.5 m high (up to the key stone) ogival opening made of ceramic fittings (profile B, the so-called roller with a squint) was found. Fragments of another were discovered next to the window framing. Their arrangement indicates that they could be part of

mie stanowiła płyca fryzowa wysokości 4 warstw cegieł, którą zarejestrowano na całej szerokości ściany.

Na fakturę elewacji składały się w przyziemiu watek z kamienia polnego, a na piętrze ceglany, ze starannie opracowaną spoiną, poziomą – płaską, dołem podciętą, a pionową – płaską z rysą. Plastykę elewacji piętra podkreślono wykonaniem tynków we wnękach, a partię przyziemia pokryto cienką zacierką. Lico elewacji przypuszczalnie zaraz po wzniesieniu pobielono.

Pierwotny układ wnętrza skrzydła klasztornego znany jest tylko w przyziemiu. W partii zachodniej wydzielono murowaną ścianą salę o rzucie zbliżonym do prostokąta o wymiarach około 7,3 x 8,3 m. Zapewne została nakryta stropem, a wejście do niej zlokalizowane było w miejscu obecnych. Prawdopodobnie pozostałe wnętrza otrzymały podział ściankami drewnianymi lub szachulcowymi.

Już w drugiej połowie XIV wieku lub na początku kolejnego stulecia przeprowadzono przebudowę wschodniej partii zachowanego skrzydła północnego oraz rozbudowano je w kierunku wschodnim i południowym wzdłuż ogrodzenia. Połączono także kościół z klasztorem murowanym gankiem opartym na arkadach [Legendziewicz, Błaszczuk 2018, s. 50]. Zasięg przekształceń zachowanego obecnie skrzydła północnego objął jego wschodnią partię. Wzniesiono tu ścianę sięgającą pierwszego piętra, która wydzieliła salę o rzucie zbliżonym do prostokąta i wymiarach około 9,75 x 9,1 m (we wnętrzu). Zapewne nakryto ją stropem belkowym, na co wskazuje brak śladów oporów sklepień. Z uwagi na rozpiętość pomieszczenia na środku znajdował się prawdopodobnie filar.

Wejście do sali umieszczono od zachodu niemal na osi ściany. Otwór o szerokości około 100 cm i wykroju odcinkowym nakrywał łęk ceglany grubości połowy cegły. Od strony wnętrza, przy jego północnej krawędzi, umieszczono wnękę oświetleniową nakrytą trójkątnie. Drugie wejście zlokalizowane zostało po stronie południowej i prowadziło do nowo wzniesionego skrzydła wschodniego. Otwór miał wykroj odcinkowy i był nakryty łękiem grubości połowy cegły. Zachowały się z niego fragmenty zachodniego ościeża i krótki odcinek wezłowania łęku.

Ściana wydzielająca pomieszczenie wschodnie sięgała do poziomu stropu nad piętrem. Na górnej kondygnacji w odległości około 1,5 m od ściany południowej uchwycono północną krawędź otworu drzwiowego z fragmentem nasady łęku odcinkowego. Nieznana pozostaje jego szerokość, gdyż południowa krawędź uległa zniszczeniu w trakcie barokowej przebudowy. Nową ścianę zaraz po wzniesieniu otynkowano cienkowarstwową zacierką wapienną – na takie rozwiązanie wskazują uchwycone relikty wypraw, oraz płaskie, zatarte spoiny.

W tym także okresie klasztor rozbudowano w kierunku wschodnim, co potwierdzają stwierdzone i eksponowane relikty na elewacji szczytowej. Dostawiony budynek był zapewne dwukondygnacyjny. W przyziemiu umieszczono furtę z korytarzem prowadzącym wzdłuż obecnej ściany. Na piętrze zlokalizowano re-

kompozycja consisting of four or six windows, or windows alternating with recesses (?). The base of the gable with an unknown form consisted of a frieze panel (four brick layers high), which was found across the entire width of the wall.

The texture of the facade consisted of a fieldstone pattern on the ground floor, and a brick pattern on the first floor, which had carefully prepared joints: horizontal—with a struck shape, and a vertical one—with a vee shape. The look of the first floor facade was emphasized by plastering in the recesses. In addition, the ground floor part was probably covered with a thin layer of plaster. The face of the facade was presumably whitewashed immediately after its erection.

The original interior layout of the abbey's wing is only known for the ground floor. In the western part, there is a room separated by a brick wall, which has a layout similar to a rectangle with dimensions of about 7.3x8.3 m. It was probably covered with a ceiling, with its entrances being located in the place of the current ones. Presumably, the remaining interiors were divided by timber or half-timbered partitions.

Probably in the second half of the fourteenth century, or at the beginning of the next century, the eastern part of the preserved northern wing was remodeled and extended to the east and south along the fence. The church and the abbey were also connected with a brick porch that was supported on arcades [Legendziewicz, Błaszczuk 2018, p. 50].

The transformations of the currently preserved northern wing covered its eastern part. A wall reaching the first floor, which separated a room with a layout similar to a rectangle with dimensions of about 9.75x9.1 m (inside), was erected there. It was probably covered with a beam ceiling, which is indicated by the lack of traces of supports of the vaults. Due to the span of the room, there was probably a pillar in the middle.

The entrance to the room was located from the west, almost on the axis of the wall. The opening of about 100 cm wide, and with a segmental pattern, was covered with a brick arch (half a brick thick). From the side of the interior, at its northern edge, there is a triangularly covered lighting recess. The second entrance was located on the south side and led to the newly erected east wing. The opening had a segmental pattern, and was covered with a half-brick thick arch. Fragments of the western jamb and a short section of the spring have survived.

The wall separating the eastern room reached the level of the ceiling above the first floor. On the upper story, about 1.5 m from the southern wall, the northern edge of the door opening with a fragment of the base of the segmental arch was found. Its width remains unknown, as the southern edge was damaged during the baroque rebuild. The new wall was probably plastered with a thin-layer of lime plaster immediately after it was erected. This solution is indicated by the captured relics of plasters and joints with a flush shape.

prezentacyjne wnętrze o nieznaną obecnie funkcję, nakryte trójprzęsłowym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Żebra o profilu jednowklęsowym prawdopodobnie oparto na wspornikach, które osadzono w wykutych spływach.

Prawdopodobnie równoległe do opisanych, do wschodniego skraju elewacji południowej istniejącego budynku dostawiono drugie skrzydło, wschodnie, o szerokości w obrysie zewnętrznym około 7 m i długości przekraczającej 12 m. W jego północnej partii znajdowała się klatka schodowa prowadząca na piętro. Jej prawdopodobnym świadectwem jest fundament filara o wymiarach około 80 x 90 cm, położony w odległości około 120 cm od południowej ściany skrzydła północnego oraz około 110 cm od obecnie rozebranej ściany wschodniej klasztoru. Niestety, na południe od niego nie stwierdzono śladów ścian wewnętrznych, co uniemożliwia określenie wielkości i funkcji pomieszczeń.

Ramy czasowe renesansowej przebudowy w zasięgu północnego skrzydła klasztoru wyznaczają: pojawienie się wątku blokowego na Śląsku po roku 1580 oraz występowanie dekoracji tynkowej sklepień w postaci trójkątnego szwu na przecięciu koleb, zanikającej w początkach drugiego dwudziestolecia XVII wieku [Legendziewicz 2018, s. 13]. W trakcie tych prac przekształcono sale położone we wschodniej części obecnie zachowanego skrzydła: w przyziemiu i na pierwszym piętrze. Zakres prac w dolnej sali objął nakrycie jej czteropółowym sklepieniem krzyżowym opartym na centralnym filarze o wymiarach 90 cm na 100 cm. Czasze rozpięto na wspornikach osadzonych w gniazdach wykutych w połowie długości ścian oraz w narożnikach. W związku z wprowadzeniem spływów zablokowano gotyckie wejście od zachodu, a nowe o wykroju odcinkowym przebito w osi północnego odcinka ściany. Przesunięto otwór drzwiowy od południa, lokalizując go w zasięgu przeszły wschodniego. Przeświet przejścia o szerokości 1,1 m nakryto łękiem odcinkowym grubości 2,5 cegły. Wymurowano także okno w ścianie wschodniej, przy narożniku północnym.

Prawdopodobne wydaje się, że sala mogła pełnić funkcję refektarza, pod nią bowiem zlokalizowano niewielką piwnicę, o wymiarach 3,8 x 6,5 m. Prowadziło do niej zejście ze schodami zabiegowymi z ceglanyymi stopnicami. Początek biegu zlokalizowany był po wschodniej stronie filara. Schody nakrywał tunel ze sklepieniem odcinkowym. W jego ścianie wschodniej znajdowała się wnęka oświetleniowa, a w zachodniej nisza ze skrytką. Na końcu biegu założono korytarz skierowany na południe, długości około 4,1 m, ze sklepieniem odcinkowym. Z niego prowadziły dwa wejścia: od zachodu do komory, a od wschodu do korytarza furty. Komorę nakryto kolebą w osi wschód-zachód, o wykroju półkolistym, opartą na odsadzkach fundamentowych oraz oporach ukształtowanych podczas budowy w ścianach tarczowych. W zachodniej ukształtowano wnękę ze śladem po półkach drewnianych. Dostęp do piwnicy z zewnątrz umożliwiał wspomniane zejście od wschodu z korytarza furty.

At that time, the abbey was probably extended to the east, which is confirmed by the found relics on the gable facade. The added building was presumably two-story. A part of the ground floor was probably used for enclosed religious orders and had a corridor that led along the present wall. On the first floor, there was a representative interior with a currently unknown function, which was covered with a three-span rib vault. The ribs, with a single-sunken profile, probably rested on cantilevers, which were embedded in the cut tas-de-charge of the vault.

Parallel to the described eastern edge of the southern facade of the existing building, a second wing was probably added, i.e., the eastern one with an external outline width of about 7 m and a length of more than 12 m. In its northern part, there was probably a staircase leading to the first floor. Proof of this is the pillar foundation that measures approximately 80x90 cm, which is located approximately 120 cm from the southern wall of the northern wing and approximately 110 cm from the currently demolished eastern wall of the abbey. Unfortunately, to the south of it, no traces of internal walls were found, which makes it impossible to determine the size and function of the rooms.

The time of the Renaissance reconstruction within the northern wing of the abbey is determined by the occurrence of the English cross bond in Silesia after 1580, and also by the occurrence of plaster decorations of the vaults in the form of a triangular groin at the intersection of the barrels, which disappeared at the beginning of the second twenty years of the seventeenth century [Legendziewicz 2018, p. 13]. During the works conducted in this period, the rooms located in the eastern part of the currently preserved wing were altered on the ground floor and on the first floor. The scope of work in the lower room included the covering of it with a four-field groin vault supported on a central pillar (with dimensions of 90 cm by 100 cm). The barrel vaults were supported on cantilevers embedded in the tas-de-charge of the vaults, which were cut in the middle of the length of the walls and in the corners. Due to the introduction of the tas-de-charge of the vaults, the gothic entrance from the west was blocked, and a new segmental opening was forged in the axis of the northern section of the wall. The door opening in the south was moved to somewhere in the eastern bay. The 1.1 m wide passage was covered with a two-and-a-half brick thick segmental arch. A window was also built in the eastern wall next to the northern corner.

It seems probable that the room could have served as a refectory (?). A small basement measuring 3.8x6.5 m was located under it. Winder stairs with brick steps led to it, and the beginning of the run was located on the eastern side of the pillar. The stairs were covered with a tunnel with a segmental vault. There was a lighting recess in its eastern wall and a niche with a hiding place in the western one. At the end of the run, there was a corridor facing south (of about 4.1 m) with a segmental vault. There were two entrances from it: from the west—to

Tunel ze stromymi ceglanyimi stopnicami nakrywała koleba o wykroju odcinkowym grubości połowy cegły.

Na pierwszym piętrze ukształtowano podobną salę jak kondygnację niżej. Otrzymała ona sklepienie czteropolowe oparte na centralnym filarze. Relikty spływów koleb o wykroju półkolistym zarejestrowano w narożnikach obecnego pomieszczenia. Sondaż w podłodze oraz analiza projektu przebudowy tej partii skrzydła klasztornego z roku 1935 wykazały, że pierwotnie sala miała posadzkę około 110 cm niżej niż obecnie [AP ZG, Akta Miasta Szprotawa, zespół 955, jedn. 3148]. Niewielkie zmiany wprowadzono także w skrzydle wschodnim, gdzie przebito okna w ścianie zachodniej. Ościeże jednego takiego otworu stwierdzono w zasięgu wykopu, w odległości około 1,2 m od ściany południowej istniejącego skrzydła.

Pierwsze przekształcenie barokowe w klasztorze zrealizowano prawdopodobnie po pożarze, który spopielił Szprotawę w roku 1672 [Baier 1932–1934, s. 99; Jungnitz 1907, s. 219]. Wprowadzone wówczas zmiany objęły zachodnią partię północnego skrzydła klasztoru. W jego elewacji szczytowej przebito dwa niewielkie kwadratowe okna flankujące okno gotyckie. Największe przekształcenia objęły zabudowania konwentu magdalenek po zniszczenia spowodowanych przez pożogę, który dotknęła miasto w roku 1702 [Matuszkiewicz 2010, s. 172]. Zakres prac budowlanych objął odtworzenie zniszczonego północnego skrzydła klasztornego oraz jego podwyższenie o jedną kondygnację, do wysokości około 10 m nad obecnym poziomem terenu. Mury obwodowe po stronie południowej rozebrano do poziomu łęków wnek gotyckich, a miejscami do kamiennego parteru. Po stronie północnej usunięto zniszczone przez pożogę gzyms oraz górną partię płyciny, pozostawiając gotycki układ ostrołucznych wnek. Najlepiej zachowaną ścianę zachodnią pozostawiono do wysokości około 7 m nad obecnym terenem, rozbierając jedynie górną partię trójkątnego szczytu z pozostawieniem dolnych partii wnek oraz fryzu wieńczącego. Natomiast od wschodu poziom zachowanego lica gotyckiego sięgał do wysokości płyciny fryzowej, około 5,5 m nad obecny teren.

Elewacje otrzymały nową kompozycję. Południową ukształtowano jako ośmioosiową z przesuniętymi poziomami parapetów przy wschodnim skraju, w miejscu klatki schodowej, a okna parteru oraz drugiego piętra – jako prostokątne, a największe wprowadzono na pierwszym piętrze. Ujęto je zapewne w opaski tynkowe o nieznanym obecnie profilu. Partia wschodnia obecnej elewacji pozbawiona była otworów okiennych, znajdowała się bowiem w obrysie skrzydła wschodniego, które skomunikowano dwoma przejściami na piętrze.

Zbliżony układ wprowadzono na elewacji północnej, gdzie zakomponowano okna w siedmiu osiach. W parterze wprowadzono otwory kwadratowe, a na dwóch wyższych kondygnacjach prostokątne, zbliżone gabarytowo. Nieznany pozostaje układ elewacji w zasięgu sal renesansowych. Wiemy z badań kościoła, że znajdował się tu gotycki ganek łączący obydwa budyn-

the chamber, and from the east—to the corridor of the part of the building for enclosed religious orders.

The chamber was covered with a barrel vault along the east-west axis, which had a semicircular shape and which was supported on the foundation offsets and the buttresses that were formed during the construction of the shield walls. In the western wall there was a recess with a trace of wooden shelves. Access to the basement from the outside was possible thanks to the mentioned stairs located to the east from the corridor of the part of the building for enclosed religious orders. The tunnel with steep brick steps was covered with a barrel vault with a segmental shape, which was half a brick thick.

The room on the first floor was similar to the floor below. It had a four-field vault supported on a central pillar. The relics of the tas-de-charge of the barrel vault with a semicircular shape were found in the corners of the present room. An open-pit investigation in the floor and an analysis of the reconstruction project of this part of the abbey wing from 1935 showed that the room originally had a floor about 110 cm lower than today [AP ZG, Files of the City of Szprotawa, set 955, unit 3148].

Minor changes were also introduced in the eastern wing, where the windows in the western wall were cut. The framing of one such opening was found within the range of the excavation, approximately 1.2 m from the southern wall of the existing wing.

The first baroque transformation in the abbey was probably carried out after the fire that incinerated Szprotawa in 1672 [Baier 1932–1934, p. 99; J. Jungnitz 1907, p. 219]. The changes introduced then included the western part of the northern wing of the abbey. In its gable wall, two small square windows that flanked the gothic window were cut. The largest transformations included the buildings of the Magdalene sisters' convent after the destruction caused by the fire that hit the city in 1702 [Matuszkiewicz 2010, p. 172]. The scope of the construction works included the reconstruction of the destroyed northern abbey wing and its raising by one story to a height of about 10 m above the present-day ground level.

The defensive walls on the southern side were dismantled to the level of the gothic recesses and, in some places, to the stone ground floor. On the northern side, the cornice destroyed by the fire and the upper part of the decorative panel were removed, leaving a gothic arrangement of pointed recesses. The best-preserved western wall was left to a height of about 7 m above the present area. Only the upper part of the triangular gable was dismantled, and the lower parts of the recesses and the crowning frieze were left. In turn, from the east, the level of the preserved gothic facade reached the height of the frieze panel (about 5.5 m above the present area).

The facades received a new composition. The southern one was shaped as an eight-axis composition with shifted levels of windowsills at the eastern edge in the place of the staircase. The windows on the ground floor and on the second floor were rectangular,

ki [Legendziewicz, Błaszczuk 2018, s. 50]. W związku ze zmianą wysokości stropu nad przyziemiem w elewacji zachodniej zablokowano okno gotyckie oraz dwa barokowe z lat siedemdziesiątych XVII wieku. Bryłę skrzydła północnego klasztoru nakryto wysokim dachem czterospadowym, widocznym na panoramie miasta z połowy XVIII wieku autorstwa F.B. Wernera. Zmieniono także rozplanowanie oraz wystrój wnętrz. Rozmieszczono je w układzie trójpasmowym, z dwutraktowym pasmem środkowym oraz jednoraktowymi skrajnymi. W przyziemiu sala gotycka, w paśmie zachodnim, otrzymała sklepienie krzyżowe, czteropole, wsparte na kwadratowym centralnym filarze. Spływy koleb oparto na lizenach dostawionych do ścian w połowie ich długości oraz w narożnikach. Oświetlenie wpadało do wnętrza zapewne przez dwoje okien umieszczonych od południa, z których zachowane jest wschodnie. Posadzkę we wnętrzu wykonano z cegieł układanych w tzw. jodełkę z pasem przyściennym. Jej poziom stwierdzono około 80 cm poniżej obecnej. Przy ścianie wewnętrznej zlokalizowano zejście do niewielkiej komory, w osi wschód–zachód. Założone w niej sklepienie kolebkowe oparto na odsadźce fundamentowej południowej ściany gotyckiej oraz na własnym fundamencie od północy. Kolebę dostawiono na styk do obu ścian tarczowych. We wschodniej wykuto wnękę nakrytą łękiem odcinkowym grubości połowy cegły.

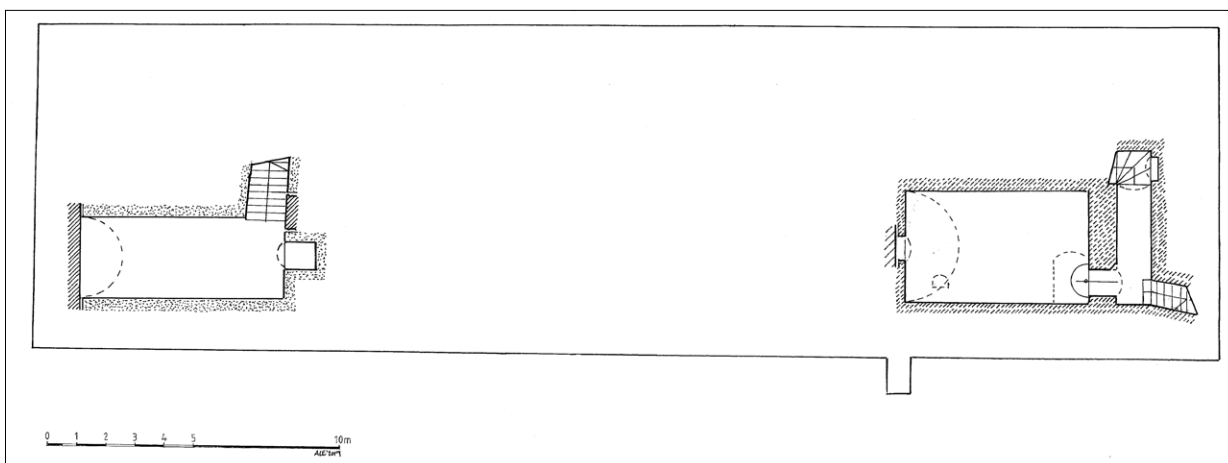
Pomiędzy salą gotycką w paśmie zachodnim a wnętrzem ze sklepieniem renesansowym we wschodnim wprowadzono dwie sale od południa, korytarz wzdłuż ściany północnej oraz klatkę schodową przy gotyckiej ścianie z około drugiej połowy XIV lub początku XV wieku. Prostokątne pomieszczenia po stronie południowej, o wymiarach 7,6 x 4,9 m oraz 6,3 x 4,9 m, nakryto sklepieniami kolebkowymi z poprzecznymi lunetami, w których umieszczono okna. Czasze, podobnie jak w sali pasma zachodniego, oparto na lizenach. Ogrzewanie pomieszczeń zapewniał piec, którego relikty stwierdzono przy ścianie rozdzielającej obydwie pomieszczenia. Po stronie północnej wzdłuż obu sal założono czteroprzęsłowy korytarz ze sklepieniem kolebkowym z lunetami o szerokości 2,7 m. W osi każdej z lunet od północy wykonano okna, a wejścia do sal w przeszle pierwszym i trzecim, licząc od wschodu. Koleby oparto na profilowanych wspornikach tynkowych.

Przy salach renesansowych wprowadzono dwubiegową klatkę schodową z centralną, murowaną duszą stanowiącą oparcie dla stopni i odcinkowych sklepień tuneli biegów. Oświetlono ją parą okien od południa. Nad spocznikami założono sklepienia krzyżowe, wydzielone gurtami wspartymi na wspornikach tynkowych osadzonych w ścianach i w duszy. Krawędzie czasz na przecięciach oraz przy gurtach podkreślono gładkimi taśmami. W przyziemiu z klatki prowadziły dwa wejścia do sali z sklepieniem renesansowym, trzeci otwór drzwiowy zlokalizowano naprzeciw północnego i otwierał się do barokowego korytarza. Początkowy bieg schodów znajdował się przy ścianie

and the largest windows were implemented on the first floor. They were probably covered with plaster bands of a currently unknown profile. The eastern part of the present facade was devoid of window openings, as it was located in the outline of the eastern wing that was connected by two passages on the first floor.

A similar layout was introduced on the northern facade, where windows were arranged in seven axes. Square openings were introduced on the ground floor, and rectangular openings on the two upper floors. The layout of the facades within the range of the Renaissance rooms remains unknown. We know from the research conducted in the church that there was a Gothic porch connecting the two buildings [Legendziewicz, Błaszczuk 2018, p. 50]. Due to the change in the height of the ceiling above the ground floor, one Gothic and two Baroque windows from the 1770s were blocked in the western facade. The body of the northern wing of the abbey was covered with a high hip roof, which is visible on the city panorama from the mid-eighteenth century (by F.B. Werner). The layout and interior design were also changed. The interiors were arranged in a three-bay system, with the most outer ones being in a single section, and the middle bay being in two sections (in the horizontal projection). On the ground floor, the Gothic room in the western bay received a groin (four-field) vault supported by a square central pillar. The springs of the barrel vaults were supported on pilaster strips, which were added to the walls in the middle of their length and in the corners. The lighting probably fell into the interior through two windows located from the south, out of which the eastern one is preserved. The floor in the interior was made of bricks arranged in the herringbone pattern with a border strip. Its level was found about 80 cm below the current level. Next to the inner wall, there was a staircase to a small chamber in the east-west axis. The barrel vault covering it was supported on the foundation cap of the southern gothic wall, and also on its own foundation from the north. The barrel vault was adjacent to both shield walls. In the eastern part, a recess covered with a segmental arch (half a brick thick) was cut.

Between the Gothic room in the western bay and the interior with the Renaissance vault in the eastern bay, two rooms from the south, a corridor along the northern wall, and a staircase by the Gothic wall from around the second half of the fourteenth or early fifteenth century were introduced. Rectangular rooms on the southern side with dimensions of 7.6x4.9 m and 6.3x4.9 m were covered with barrel vaults with transverse lunette vaults in which windows were placed. The barrel vaults were supported on pilaster strips—as was the case in the room in the western bay. The rooms were heated by a stove, the relics of which were found by the wall separating the two rooms. On the northern side, along both rooms, a four-span corridor with a barrel vault with lunette vaults (width of 2.7 m) was implemented. In the axis of each of the lunette vaults, there were windows from the north, with the entrances

Ryc. 7. Rzut piwnic z chronologicznym rozwarstwieniem murów; oznaczenia jak na ryc. 6; oprac. autor.

Fig. 7. The plan of the basements with a chronological stratification of the walls (markings as in Fig. 6); by the author.

wschodniej ciągu sal barokowych i podnosił w kierunku południowym. Jego początek oświetlało zapewne okno w ścianie północnej, w miejscu obecnego wejścia. Z pierwszego spocznika prowadził otwór drzwiowy do sali na drugiej kondygnacji (gotyckim pierwszym piętrze), nakrytej sklepieniem renesansowym, jednakże z uwagi na wprowadzenie schodów przesunięto go nieznacznie na południe w stosunku do gotyckiego.

Rozkład pomieszczeń pierwszego piętra powtarzał ten zastosowany w przyziemiu, z tą różnicą, że sale po stronie południowej pozbawione były sklepień. Każdą z nich doświetlały po dwa okna. Pomieszczenie na zachodnim skraju skrzydła otrzymało cztery okna, rozmieszczone po dwa w murach obwodowych od południa i północy. W północnym w filarze międzyokiennym uchwycono fragment zablokowanej wnęki (?). Wzdłuż elewacji północnej poprowadzono sklepiony korytarz o pięciu przęsłach, z oknami od strony kościoła. Kolebę oparto na profilowanych wspornikach. Regularny układ sklepienia zaburzony został na wysokości klatki schodowej, gdzie z kolebą przenikają się dwie lunety wychodzące z tuneli biegów schodów.

Układ wnętrz na drugim piętrze były taki sam, jak kondygnację niżej. Zlokalizowany wzdłuż elewacji północnej korytarz nakryto stropem. Prowadziły z niego wejścia do dwóch pomieszczeń: wzdłuż elewacji południowej oraz jednego na zachodnim skraju budynku o czterech oknach: dwóch od południa i dwóch od północy. Od wschodu wejście do pomieszczenia nad salami renesansowymi prowadziło ze spocznika schodów. Prawdopodobnie doświetlało je dwoje okien od strony północnej.

Po zniszczeniach spowodowanych przez pożar dokonano także poważnych zmian w bryle i układzie wnętrza skrzydła wschodniego. W przyziemiu przy sali renesansowej (refektarzu?) zlokalizowano klatkę schodową, a na południe od niej sklepioną salę. Wprowadzenie schodów doprowadziło do rozbiórki fragmentu ściany zachodniej skrzydła wschodniego na długości około 4 m. W jej miejsce wprowadzono

to the rooms being added in the first and third span (counting from the east).

The barrel vaults were supported on profiled plaster cantilevers.

Next to the Renaissance rooms, a two-flight staircase with a central brick stair well, which supported the steps and segmental vaults of the tunnels of the stair runs, was introduced. It was lit by a pair of windows from the south. Groin vaults were constructed above the landings. They were separated by vault arches supported on plaster cantilevers embedded in the walls and in the stair well. The edges of the barrel vaults at the intersections and next to the vault arches were emphasized with smooth bands. On the ground floor, two entrances from the staircase led to the room with the Renaissance vault, and the third door was located opposite the northern one and was opening into a Baroque corridor. The initial run of stairs was located next to the eastern wall of the baroque rooms, and rose to the south. Its beginning was probably illuminated by a window in the northern wall (in the place of the current entrance). A door opening led from the first landing to a room on the second floor (Gothic first floor), which was covered with a Renaissance vault. However, due to the introduction of the stairs, the door was moved slightly to the south in relation to a gothic one.

The layout of the rooms on the first floor was the same as the one on the ground floor, with the difference being that the rooms on the southern side were vaulted. Each of them were illuminated by two windows. The room on the western edge of the wing had four windows—two in the perimeter walls from the south and two in the north. In the northern pillar between the windows, a fragment of a blocked recess (?) was found. A vaulted corridor with five spans and windows from the side of the church was formed along the northern facade. The barrel vault was supported on profiled cantilevers. The regular arrangement of the vault was disturbed at the level of the staircase, where two lunette vaults from the tunnels of the runs of the staircase intersected with the barrel vault.

Ryc. 8 a, b, c. Elewacja północna, detale gotyckiego wystroju piętra, stan po pracach; fot. autor.

Fig. 8 a, b, c. The northern facade—details of the Gothic interior of the first floor, condition after renovation works; photo by the author.

Ryc. 9. Parter, pasmo wschodnie, wnętrze sali renesansowej ku zachodowi, stan po pracach; fot. autor.

Fig. 9. Ground floor, eastern bay of the building, interior of the Renaissance room towards the west, condition after the renovation works; photo by the author.

w przyziemiu niewielkie pomieszczenie – przedsionek, a na piętrze korytarz skomunikowany z salami w obu skrzydłach. Układ schodów był zapewne dwubiegowy. Górny bieg oraz spocznik oparto na wsporniku wykutym w ścianie istniejącego budynku. Od południa do klatki przylegała sala wypełniająca całą szerokość traktu skrzydła wschodniego. Ukształtowano ją zapewne analogicznie do sal przyziemia omówionych powyżej. Wzdłuż ścian wprowadzono lizeny o szerokości około 80 cm, w rozstawie co około 2 m. Oparto na nich sklepienie kolebkowe o rozpiętości 5 m z poprzecznymi lunetami. Wnętrze otrzymało posadzkę ceramiczną z cegły układanej w jodełkę z pasem przyściennym – taką, jak w salach przyziemia

The interior layout on the second floor was similar to the floor below. The corridor located along the northern facade was covered with a ceiling. There were entrances to two rooms in it: one along the southern facade, and one on the western edge of the building with four windows (two from the south and two from the north). From the east, the entrance to the room above the Renaissance rooms led from the landing of the stairs. It was probably illuminated by two windows from the northern side.

After the destruction caused by the fire, significant changes were also made to the shape and interior layout of the east wing. On the ground floor, next to the Renaissance room (refectory?), there was probably a

Ryc. 10. Parter, pasmo środkowe, wnętrze sali barokowej traktu tylnego ku wschodowi, stan po pracach; fot. autor.

Fig. 10. Ground floor, middle bay of the building, interior of the baroque room of the back part of the building to the east, condition after the renovation works; photo by the author.

istniejącego budynku klasztoru. Dwukondygnacyjną bryłę skrzydła nakryto dachem dwuspadowym znanym z fotografii przedwojennych, z kalenicą równoległą do dłuższych ścian [Herder Instytut Marburg, sygn. 59612, 59613, 59614, 59615, 59616, 59617]. Jego gabaryt zarejestrowano podczas badań.

Po sekularyzacji dóbr kościelnych w roku 1810 budynek klasztoru pozostawał krótko nieużytkowany. W 1811 zamknięto cmentarz przykościelny i rozebrano mur oddzielający go od północnego skrzydła klasztoru, co spowodowało podniesienie poziomu terenu przy budynku o około 2,5 m. W tym także roku miasto nabyło obiekt, początkowo przebudowując go na potrzeby szkoły, a w połowie XIX wieku – sądu [Matuszkiewicz 2010, s. 218].

Podsumowanie

Przeprowadzone badania architektoniczne umożliwiły wydzielenie głównych faz przekształceń dawnego klasztoru Magdalenek w Szprotawie w zasięgu zachowanego skrzydła północnego oraz fragmentu wschodniego. Najstarsza siedziba konwentu, wzniesiona przed rokiem 1314 dzięki fundacji księżnej Mechtyldy oraz jej syna księcia Henryka IV Wiernego, zachowana jest częściowo w murach przyziemia istniejącego budynku. Powstałe wtedy dwukondygnacyjne skrzydło, zgodne z obrysem obecnego, założono na planie prostokąta o wymiarach około 40,6 m na 11,5 m. Nakryto je wysokim dachem dwuspadowym ujętym trójkątnymi szczytami, z których zachodni ozdobiono wnękami. Na wystrój elewacji północnej składały się ostrołuczne blendy rozmieszczone po trzy w ośmiu sekwencjach i pływca fryzowa pod gzymsem, a południowej – odcinkowe wnęki. We wnętrzu, w jego zachodniej partii, ukształtowano dużą salę, a pozostałe podziały wykonano prawdopodobnie ścianami

staircase, and to the south of it, a vaulted room. The introduction of the stairs necessitated the demolition of a fragment of the western wall of the east wing at a length of about 4 m. In its place, a small room was introduced on the ground floor—a vestibule, and on the first floor a corridor, which connected the rooms in both wings. The stairs probably had a landing. The upper run and landing were based on a cantilever that was carved in the wall of the existing building. From the south, there was a room adjacent to the staircase, which filled the entire width of part of the east wing. It was probably shaped analogously to the ground floor rooms that were discussed above. Along the walls, lesenes with a width of around 80 cm, and with a spacing of about 2 m, were introduced. A barrel vault (with a span of 5 m) with transverse lunette vaults was probably based on them. The interior had a flooring made of ceramic brick that was laid in a herringbone pattern with a border strip—the same as on the ground floor rooms of the existing abbey building. The two-story body of the wing was covered with a gable roof (known from pre-war photographs), with its ridge being parallel to the longer walls [Herder Instytut Marburg, reference number 59612, 59613, 59614, 59615, 59616, 59617]. Its dimensions were recorded during research. After the secularization of the church's property in 1810, the abbey building remained unused for a short time. In 1811, the church cemetery was closed and the wall separating it from the northern wing of the abbey was dismantled. This raised the ground level next to the building by about 2.5 m. In that year, the city authorities acquired the building and initially remodeled it into a school, and in the mid-nineteenth century into a courthouse [Matuszkiewicz 2010, p. 218].

Conclusions

The architectural research presented enabled the identification of the main phases of the transformations of the former abbey of the Magdalene sisters convent in Szprotawa within the preserved northern wing and the eastern part of the complex. The oldest seat of the convent, which was built before 1314 thanks to the foundation of Duchess Mechthilda and her son Duke Henry IV the Faithful, is partially preserved within the walls of the ground floor of the existing building. The two-story wing that was created at that time, which fit within the outline of the present one, was built on a rectangular plan with dimensions of about 40.6x11.5 m. It was covered with a high open gable roof with triangular gables, the west of which was decorated with recesses. The northern facade consisted of ogival false windows arranged in groups of three in eight sequences, and a frieze panel under the cornice, whereas the southern facade had segmental recesses. In the interior, in its western part, there was a large room, and the remaining divisions were probably made by wooden partitions. In the second half of the fourteenth century, or at the beginning of the next century, the wing was

drewnianymi. Zapewne w drugiej połowie XIV wieku lub na początku kolejnego stulecia skrzydło przedłużono w kierunku wschodnim oraz dobudowano wschodnie. We wnętrzu zachowanego wydzielono we wschodniej partii na dwóch poziomach sale, które zapewne połączono arkadowym gankiem z kościołem. Przepuszczalnie na przełomie XVI i XVII wieku obydwie te wnętrza nakryto sklepieniami opartymi na centralnym filarze oraz wprowadzono pod nimi piwnicę. Najpoważniejsza przebudowa barokowa zrealizowana została zapewne po pożarze w 1702, kiedy skrzydło północne podwyższono o jedną kondygnację, nakryto dachem czterospadowym i wykonano nową kompozycję elewacji. We wnętrzach wprowadzono zachowane do dziś podziały, obejmujące dwie sale od południa, korytarz wzdłuż elewacji północnej oraz pomieszczenia przy zachodniej. Wtedy też znajdująca się tu salę gotycką nakryto sklepieniem opartym na centralnym filarze i wprowadzono pod nią sklepioną piwnicę. Przebudowano także bryłę i wnętrza skrzydła wschodniego, gdzie wprowadzono schody oraz sklepioną salę. Zabudowania klasztoru uległy sekularyzacji w roku 1810.

Badania architektoniczne umożliwiły rozpoznanie chronologicznych przekształceń dawnego klasztoru Magdalenek. Poza aspektem poznawczym stanowiły one cenny materiał w procesie renowacji budynku konwentu, szczególnie przy podejmowaniu decyzji dotyczących ekspozycji zachowanego wystroju gotyckiego, zakresu prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych we wnętrzach [Legendziewicz 2019, s. 25–39]. Efekt końcowy rewaloryzacji budynku klasztorowego zyskał uznanie w oczach środowiska konserwatorskiego, otrzymując w roku 2020 tytuł laureata w konkursie „Zabytek Zadbane”.

Podziękowania

Za pomoc okazaną w trakcie badań autor pragnie złożyć podziękowania na ręce władz Miasta Szprotawy oraz panów Radosława Kubika i Karola Błaszczyka – konserwatora dzieł sztuki.

probably extended to the east, and the eastern wing was added. In the interior of the preserved wing, there were rooms in the eastern part, which were probably connected with the church by an arcaded porch. Presumably at the turn of the sixteenth and seventeenth centuries, both of these interiors were covered with vaults, which were supported on the central pillar, and a basement was introduced under them. The most serious Baroque transformation was probably carried out after the fire of 1702, when the northern wing was raised by one story, covered with a hip roof, with a new facade composition being made. The divisions of the interiors have survived to this day, and they cover two rooms from the south, a corridor along the northern facade, and rooms next to the western one. At that time, the Gothic room that was located there was covered with a vault supported on a central pillar. A vaulted basement was introduced under it. The shape and interior of the east wing were also rebuilt by introducing stairs and a vaulted room. The abbey's buildings were secularized in 1810.

The architectural research discussed above allowed the chronological transformations of the former Magdalene sisters abbey to be recognized for the first time. Apart from the cognitive aspect, this research constituted a valuable material during the process of renovating the convent's building, especially when making decisions regarding the exposition of the preserved gothic interior, as well as the scope of restoration and reconstruction works in the interiors [Legendziewicz 2019, p. 25–39]. The process and the final result of the revalorization of the abbey building were praised by the conservation community, and in 2020 received a laureate title in the “Zabytek Zadbane” competition (organized by the State Conservator of Monuments).

Acknowledgements

The author would like to thank the authorities of the City of Szprotawa and Mr. Radosław Kubik and Mr. Karol Błaszczyk—the conservator of works of art—for help provided during the research.

Bibliografia / References

Archiwalia / Archive materials

Archiwum Państwowe w Zielonej Górze, Akta Miasta Szprotawa, zespół 955, jednostka 3148.
Herder Instytut Marburg, sygn. 59612, 59613, 59614, 59615, 59616, 59617.
Werner Friedrich Bernhard, „Topographia Seu Compendium Silesiae. Pars V [...]”, Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, Oddział Starych Druków.

Teksty źródłowe / Source texts

Codex Diplomaticus Silesiae, t. 7, *Regesten zur schlesischen*

Geschichte, cz. 2: *Bis zum Jahre 1280*, red. Colmar Grünhagen, Breslau 1875.

Codex diplomaticus Silesiae, Regesten zur Schlesischen Geschichte, t. 16, red. Colmar Grünhagen, Conrad Wutke, Breslau 1892.

Opracowania / Secondary sources

Baier Clemens, *Geschichte der Stadtpfarrkirche zu Sprottau*, Selbstverlag des Verfassers, Sprottau 1905.

Baier Clemens, *Geschichte der Stadtpfarrkirche zu Sprottau*, Breslau 1932–1934.

- Jungnitz Josef, *Visitationsberichte der Diözese Breslau*, t. III, cz. 1, Breslau 1907.
- Kowalski Stanisław, *Zabytki środkowego Nadodrza*, Zielona Góra 1976.
- Kowalski Stanisław, *Zabytki architektury województwa lubuskiego*, Zielona Góra 2010.
- Legendziewicz Andrzej, *Architektura kościoła poddominikańskiego w Lewinie Brzeskim od końca XIII do II połowy XX wieku*, [w:] *Dziedzictwo architektoniczne. Rekonstrukcje i badania obiektów zabytkowych*, pod red. Ewy Łuzynieckiej, Wrocław 2018.
- Legendziewicz Andrzej, *Problematyka konserwacji i rewaloryzacji wybranych posiadzek na Śląsku* [w:] *Dziedzictwo Architektoniczne. Z badań i konserwacji dachów, posiadzek i ścian ceglanych*, pod red. Ewy Łuzynieckiej, Wrocław 2019.
- Legendziewicz Andrzej, „Wyniki badań architektonicznych budynku dawnego klasztoru ss. Magdalenek w Szprotawie”, mps w Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, Wrocław 2017a.
- Legendziewicz Andrzej, „Wyniki badań architektonicznych reliktyw wschodniego skrzydła klasztoru ss. Magdalenek w Szprotawie”, mps w Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, Wrocław 2017b.
- Legendziewicz Andrzej, Błaszczuk Karol, *Badania architektury kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP w Szprotawie*, „Architectus” 2018, nr 1 (53).
- Matuszkiewicz Felix, *Historia Szprotawy*, tłum. J. Kuczer, Szprotawa 2010.
- Pilch Jerzy, Kowalski Stanisław, *Leksykon Zabytków architektury Pomorza Zachodniego i ziemi lubuskiej*, Warszawa 2011.
- Weise Erwin, *Beiträge zur Geschichte der evangelischen Gemeinde und Kirche in Sprottau*, Sprottau 1897.

¹ Zachowany budynek stanowi dawne skrzydło północne klasztoru. Historyczny zespół składał się z fragmentu będącego jego przedłużeniem wzdłuż pierzei placu Kościelnego w kierunku wschodnim, oraz z prostopadłego do niego od południa skrzydła wschodniego. Zamknięciem założenia od strony obwodu obronnego (od południa) był budynek położony wzdłuż ulicy Sądowej. Stan sprzed 1945 dokumentują zdjęcia lotnicze przechowywane w [Herder Institut Marburg].

² Obecnie w jego miejscu znajduje się nowy budynek.

³ Najstarsze relikty zabudowy, znalezione w zasięgu wykopów, stanowią ławy z eratyków układanych na glinie znajdujące się pod wschodnim skrzydłem klasztornym.

Ich szerokość, 55–65 cm, wskazuje, że prawdopodobnie stanowią pozostałość ław fundamentowych konstrukcji drewnianej lub szachulcowej o nieznannej funkcji, natomiast lokalizacja i położenie poniżej murów średniowiecznego klasztoru dowodzą, że powstały zapewne u schyłku XIII w. Być może stanowią pozostałość zabudowy związanej ze wznoszeniem klasztoru na przełomie XIII i XIV w.

⁴ Historyczny poziom użytkowy terenu przylegającego do klasztoru od północy znajdował się ok. 2,5 m poniżej obecnego. Tworzyło go brukowane przejście oddzielające otoczony murem teren cmentarza przykościelnego od zabudowy klasztornej.

Streszczenie

Artykuł prezentuje historię powstania i przekształceń klasztoru sióstr Magdalenek w Szprotawie od pierwszej połowy XIV do początków XIX wieku. We wstępie przedstawiono opis klasztoru oraz informacje źródłowe i kronikarskie, a także dotychczasową literaturę. Na podstawie przeprowadzonych badań architektonicznych i analizy detalu wydzielono najważniejsze fazy przekształceń budowli. Początki istniejącego skrzydła klasztoru osadzono około roku 1314, gdy konwent magdalenek został przeniesiony z Bytomia Odrzańskiego. Prawdopodobnie u schyłku XIV wieku lub na początku kolejnego stulecia rozbudowano go w kierunku południowym i wschodnim. Klasztor przebudowano pod koniec XVI lub na początku XVII wieku, a następnie po pożarach w latach 1672 i 1702. Zabudowania zostały opuszczone przez konwent po sekularyzacji dóbr klasztornych w roku 1810. Na omówionych w tekście badaniach architektonicznych można się było oprzeć przy podejmowaniu decyzji m.in. o zakresie prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych.

Abstract

This paper presents the history of the construction and transformation of the Magdalene sisters' convent in Szprotawa from the first half of the fourteenth century to the early nineteenth century. The introduction presents a description of the abbey, source and chronicle information, as well as the literature written to date. Based on architectural research and detail analysis, key phases of the building's transformation were isolated and identified. The beginnings of the existing wing of the abbey were determined to be around 1314, when the convent was relocated from Bytom Odrzański. At the end of the fourteenth century or the beginning of the next, it was probably extended to the south and east. The abbey was rebuilt at the end of the sixteenth, or in the early seventeenth century, and again after fires in 1672 and 1702. The buildings were abandoned by the convent after its property's secularization in 1810. The architectural research discussed provided a basis for decision-making on the scope of conservation and reconstruction work.